

DÖRNYEI Krisztina Rita, BERNSCHÜTZ Mária, NOVÁKY Erzsébet

MIT VÁRNAK A FIATALOK 2025-TŐL?

Jövőelvárások változása 2007 és 2015 között

“Aki a jövőben akar olvasni, annak a múltban kell lapozgatnia.” (André Malraux, francia író)

Bevezető gondolatok

A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából 2007-ben „Magyarország 2025” címmel tudományos kutatás keretében szakértői előrejelzésekre és nem szakértői véleményekre építve körvonalaztuk hazánk lehetséges társadalmi-gazdasági jövőalternatíváit (Nováky szerk. 2010). E kutatás során átfogó vizsgálatot végeztünk arra vonatkozóan, hogy miként gondolkodnak a hazai végzős középiskolások és egyetemisták az elkövetkező évekről, különös tekintettel a 2025-ös év Magyarországról. A kérdőíves megkeresés 1000 fő középiskolásra és 500 fő egyetemistára/főiskolásra terjedt ki (Dörnyei & Nagy, 2010a, b; in: Nováky szerk. 2010). A 2025-ös évhez közeledve, 2015-ben ismét megvizsgáltuk a fiatalok jövőhöz való viszonyát, illetve jövőről alkotott elgondolásait. Tanulmányunkban az új felmérésről és a változásokról adunk átfogó képet.

A tanulmány célja

A tanulmány célja a fiatalok 2015-ben megfogalmazott elképzelésének feltárása Magyarország jövőjéről (pontosabban 2025-ről) egy kérdőíves lekérdezés segítségével, és az eredmények összehasonlítása a 2007-ben végzett felmérés eredményeivel. A 2015-ös kutatás a korábbi szerves folytatása, utánkövetése.

A tanulmány a két kutatás eredményeinek összehasonlításával választ kíván adni arra, hogy mi történt az elmúlt 8 évben a fiatalok jövővárakozásai terén. Az eredmények birtokában elmondhatjuk, hogy a jövőre vonatkozó elvárások a két lekérdezés között háromféleképpen alakulhattak.

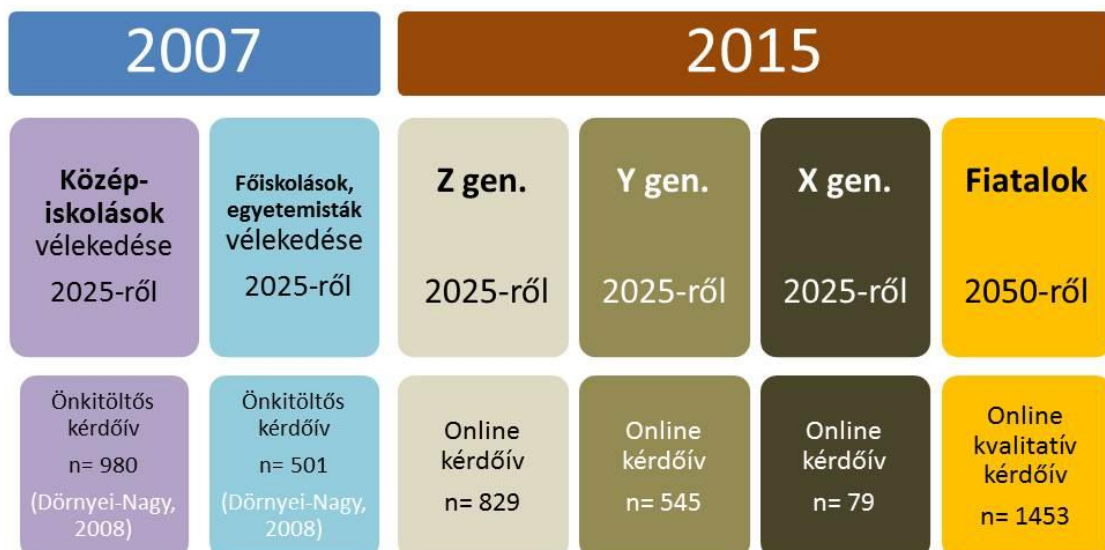
- **VÁLTOZATLAN JÖVŐELVÁRÁSOK:** vannak a jövőnek olyan aspektusai, amelyek szinte változatlanok maradtak, és amelyek bekövetkezésében ugyanannyira hittek a megkérdezettek 2007-ben, mint 2015-ben, vagyis nincs változás a 8 év alatt.
- **IRREÁLIS ELVÁRÁSOK NORMALIZÁLÓDNAK:** vannak olyan témakörök, amelyekben mérséklődtek az elvárások, 2007-ben nagyon (el)várták a bekövetkezését, míg 2015-ben már kevésbé hiszik, hogy azok valósággá válhatnak.
- **A JÖVŐ BEELŐZI AZ ELVÁRÁSOKAT:** vannak olyan témakörök is, amelyek bekövetkezésében 2007-ben alig lehetett hinni, 2015-ben azonban ezek szinte evidenciává váltak, azaz a jövő beelőzte a 2007-es elvárásokat, és valósággá vált az, ami 2007-ben még elképzelhetetlen volt.

A 2007-es és a 2015-ös adatfelvétel és minta bemutatása

Az adatgyűjtés 2007-ben középiskolásokat és felsőoktatásban tanulókat kérdezett, hiszen ők azok, akik 2025-ben várhatóan a magyar társadalom döntéshozóinak derékhadát alkotják. 2007-ben a középiskolás minta (N=980) rétegzett mintavételi eljárással készült. Az országos felvételi iroda által kiadott továbbtanulási rangsor alapján kiválasztott jobb, illetve rosszabb beiskolázási arányt felmutató iskolák végzős tanulóit kérdezte le. Az adatokat régiók szerint súlyoztuk (Dörnyei & Nagy, 2010b). A felsőoktatási intézmények 2007-es mintájába (N=501) speciális, mondhatnánk „önkényes” mintavételi eljárással kerültek be a válaszadók. Azok, akik viszonylag könnyen és költséghatékonyan elérhetőek voltak. A mintavétel során ugyanakkor nagy figyelmet fordítottunk a szakmák többé-kevésbé arányos képviselésére (Dörnyei & Nagy, 2010b).

Az adatgyűjtés 2015 tavaszán online kérdőívvel valósult meg. Az online kérdőíves módszertant megfelelőnek tartottuk a célcsoport eléréséhez, ugyanis mind az Y, mind a Z generáció nagy arányban elérhető online. 2015-ben a minta költségtényezők miatt „kényelmi” mintának tekinthető, habár törekedtünk a célcsoporton belüli heterogenitásra. Éppen ezért az adatgyűjtés és a toborzás három módszerrel zajlott:

- link megosztása véleményvezér közösségi oldalakon (Facebook, Goodlike),
- középiskolákkal való együttműködéssel (pl. Csík Ferenc Általános Iskola és Gimnázium, Berzsényi Dániel Gimnázium), ahol különböző osztályok osztályfőnöki/informatika óra keretében gépteremben kitöltötték a kérdőívet,
- egyetemekkel, főiskolákkal (BCE, BME, DE, ELTE, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Miskolci Egyetem, Nyugat-Magyarországi Egyetem, SZTE, BGF, Edutus Főiskola, Wekerle Sándor Főiskola) való együttműködésben hallgatói plusz ponttal és egyéb motivációs eszközökkel segítve elő a kitöltést.

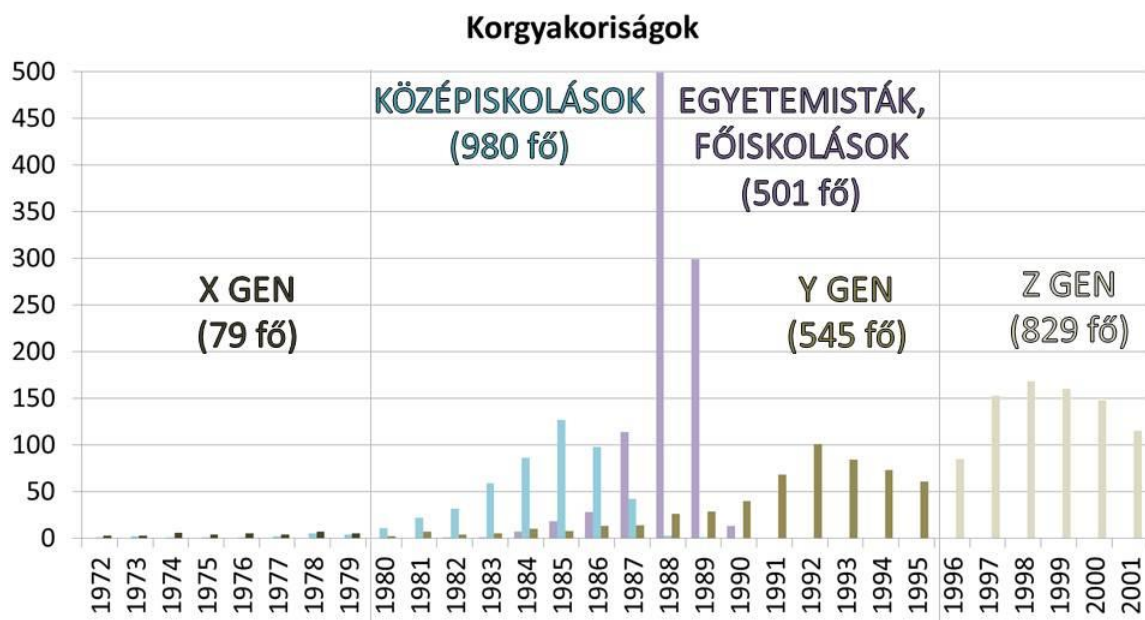
1. ábra. Magyarország 2025 empirikus lekérdezése, 2007-2015 (Forrás: saját szerkesztés)

A 2007-es mintaleírást a korábbi tanulmányok közlik (Dörnyei & Nagy (2010a, b)). A 2015-ös lekérdezés során a megkérdezettek legnagyobb arányban általános iskolások és kismagiszisták voltak (829 fő 1996-2001 között született, tehát a Z generáció tagjai). A felsőbb gimnazisták, egyetemi hallgatók és fiatal felnőttek is nagy arányban képviselték magukat a mintában (545 fő 1980-1995 között született, Y generációs). Valamint kis arányban az X generáció is reprezentálva volt a kis arányú Baby-boom generációval együtt, így alkották a harmadik, a legkisebb csoportot (79 fő).

2007-es EGYETEMI, FŐISKOLÁS kutatás

2007-es KÖZÉPISKOLÁS kutatás

2015-ös online kutatás

2. ábra. Kormegoszlások a két lekérdezésben (Forrás: saját szerkesztés)

A kérdőív bemutatása és elemzési módszertan

A két lekérdezés során – eltekintve néhány apróbb módosítástól – ugyanazt a kérdőívet használtuk, amelyet a Budapesti Corvinus Egyetem Jövőkutató Tanszékének munkatársai és demonstrátorai fejlesztettek és teszteltek 2007-ben. A kérdőív három nagyobb kérdéskört – személyes tér, gazdaság, politika – vizsgált. A kérdőívben 39 általános jövőre vonatkozó és 51 személyes jövőre vonatkozó állítást használtunk (amelyeket a korábbi tanulmány előtt is teszteltünk már), és arra kértük a válaszadókat, hogy döntsék el, mennyire tartják valószínűnek a bekövetkezését 2025-re vonatkozóan. Emellett hét információszerezésre és médiahasználatra vonatkozó állítást is használtunk, amely a jelenre és a jövőre (2025-re)

vonatkozott, és amit szintén 5-fokú skálával mértünk. Végül nyolc demográfiai jellemzőkre vonatkozó kérdést is megfogalmaztunk, amely szintén kétszer jelent meg, hiszen a jelenre és a jövőre (2025-re) is lekérdztük.

A két kutatás eredményeinek összehasonlítása

A jövőre és médiahasználatra vonatkozó állításokat varianciaanalízis segítségével hasonlítottuk össze (one-way-ANOVA). Arra voltunk kíváncsiak, hogy van-e szignifikáns különbség az állítások tekintetében generációk (korcsoportok) között.

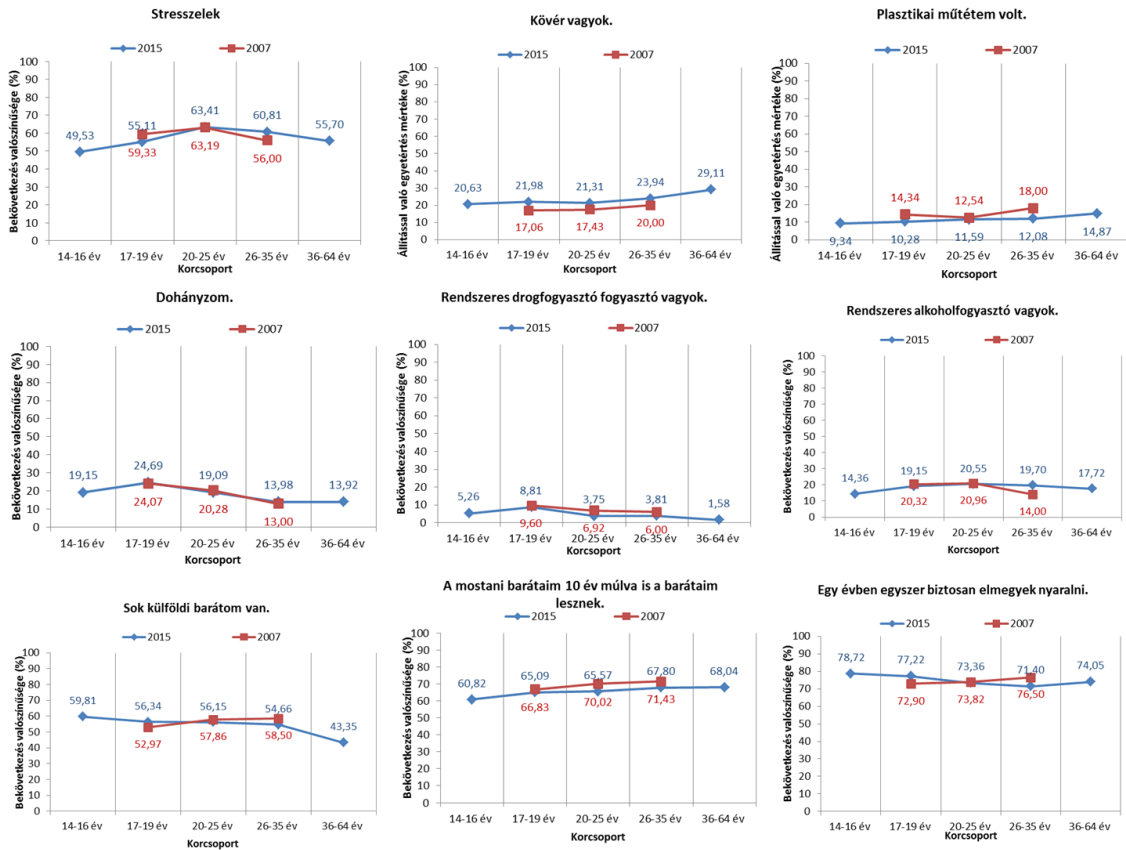
Az eredmények vizsgálata során a különböző állításokat három csoportba soroltuk, 2025-re vonatkozóan:

- 2007-ben és 2015-ben nincs szignifikáns különbség a jövőelvárások között
- 2007-ben szignifikánsabban magasabb bekövetkezési valószínűséget vártak, mint 2015-ben,
- 2015-ben szignifikánsabban magasabb bekövetkezési valószínűséget várnak, mint 2007-ben.

2007-ben és 2015-ben egyforma bekövetkezési valószínűség

Először azokat a változókat tekintjük át, amelyekre a válaszadók hasonló választ adtak 2007-ben és 2015-ben. 2025-től tehát ugyanazt és közel ugyanolyan mértékben várták és várják a következő eseményeket.

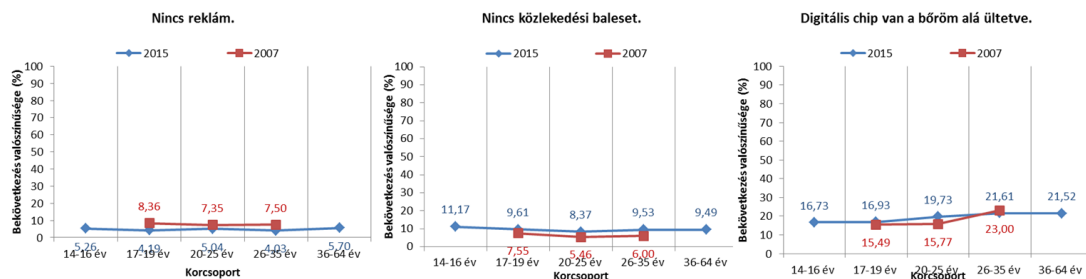
- **STRESSZ, ELHÍZÁS, PLASZTIKÁZTATÁS:** nem volt különbség a két lekérdezés kapcsán aközött, hogy mennyire lesz az életük stresszes, mennyire fogunk elhízni vagy, hogy mennyire valószínű, hogy plasztikáztatnának. A fiatalok 49-61% valószínűséget adnak annak, hogy 2025-ben stresszes életet fognak élni, 17-24% valószínűséget annak, hogy elhízottak lesznek és 9-18% valószínűséget, hogy plasztikáztatnának 2025-ig.
- **DOHÁNYZÁS, ALKOHOL- ÉS DROGFOGYASZTÁS:** egyik addikció fajtára sem volt hatással a két lekérdezés közötti nyolc év, annak ellenére, hogy a szabályozás sokat változott az időszakban. A fiatalok 13-25% valószínűséget adnak annak, hogy dohányozni fognak 2025-ben, 4-9%-ot a rendszeres drogfogyasztásnak és 14-21% valószínűséget az alkoholfogyasztásnak.
- **BARÁTOK ÉS SZABADIDŐ:** a barátok meglétében sem történt változás, külföldi barátot 52-60%-ban tartanak valószínűnek, a jelenlegi barátok megtartásában is igazán optimistának tekinthetőek (60-72%), míg az évi egyszeri külföldi nyaralást is 71-79%-ban valószínűnek tartják.

3. ábra. Nincs különbség – személyes tér

A fent bemutatott változók legtöbbször személyes faktor. Érdekes, hogy ezekben a változóknak nem volt lényeges eltérés. Ez talán azzal magyarázható, hogy ezeket a faktorokat inkább a belső tényezők (pl. személyiségi jegyek) befolyásolhatják vagy az életkor, ugyanis annak előrehaladtával a jövővárások változtak. Az elmúlt 8 évnek azonban nem volt hatása az egyes korcsoportokban. Bizonyos társadalmi jellemzők – mint pl. a demokrácia vagy a társadalmi összetartás megléte vagy hiánya – változásában szintén nem történt elmozdulás.

- **REKLÁM, BALESET, CHIP:** van néhány olyan semleges változó is, amelyek bekövetkezésének megbecslése kapcsán szintén nem történt változás az elmúlt 8 évben. A válaszadók tehát ugyanúgy ítélik meg a következő események bekövetkezését 2015-ben, mint ahogyan ezt 2007-ben tették: nincs reklám, sem közlekedési baleset, és annak bekövetkeztét, hogy digitális chip van a bőröm alá ültetve.

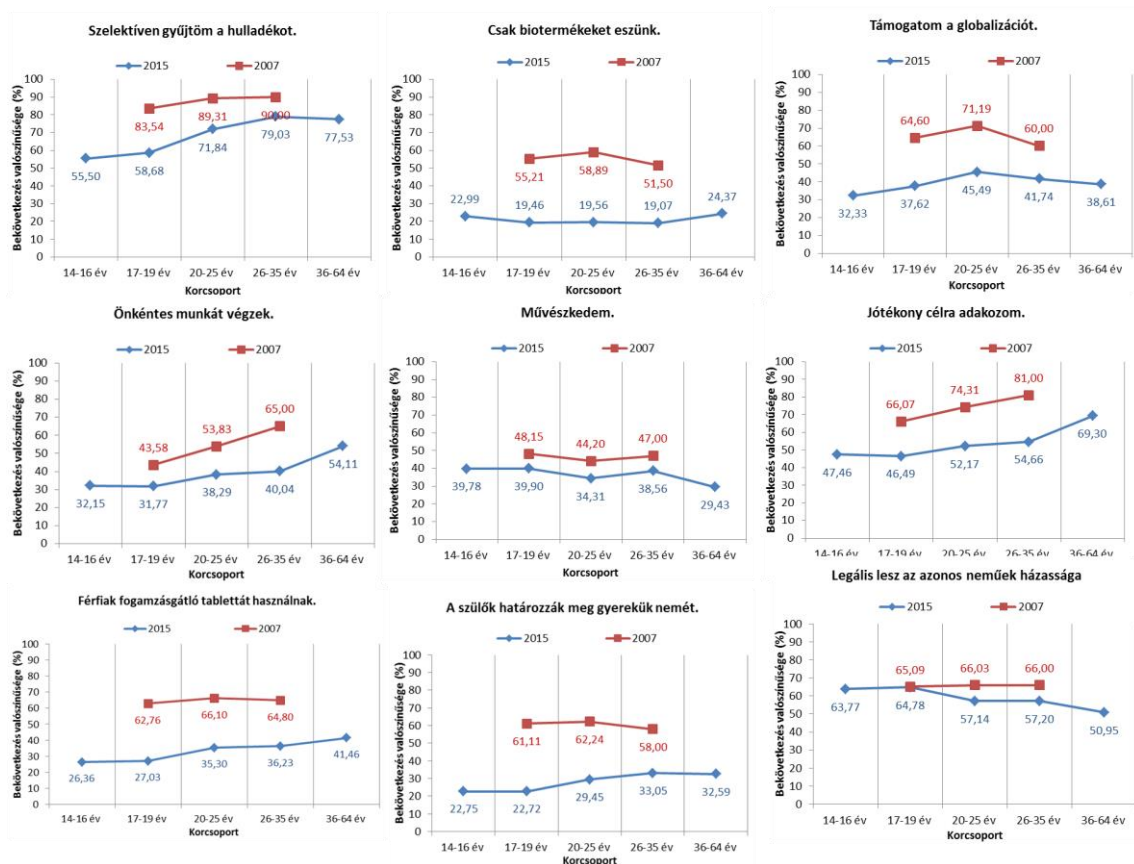
4. ábra. Nincs különbség – egyéb területen

Nehéz magyarázatot találni arra, hogy miért ezeknél a változóknál nincs elmozdulás a jövő megítélésében a két időszak között, tekinthetjük akár véletlennek is. A digitális chip bór alá ültetése valószínű, hogy indifferens a fiatalok számára, akik nem tapasztalták meg annak jelentőségét, előnyeit és hátrányait, amiből kvetkezően közel azonosan ítélték meg jövőbeni bekövetkezési valószínűségét mindkét időszakban. További vizsgálatot igényelne az, hogy miért nem gondoltak a fiatalok arra, hogy a közlekedés automatizálásának fokozódásával, az „önvezető” autók korában – a következő 10 év távlatát tekintve – miért nem gondolták azt, hogy minimálisra csökkenthető a balesetek száma.

2007-ben magasabb bekövetkezési valószínűség, mint 2015-ben

A következő állítások esetében a válaszadók magasabb bekövetkezési valószínűséget jeleztek előre 2007-ben, mint 2015-ben, függetlenül attól, hogy az állítás pozitív vagy negatív volt-e. A személyes állítások kapcsán:

- **KÖRNYEZET:** 2015-ben kevésbé tartják valószínűnek, mint 2007-ben, hogy szelektíven gyűjtenék a hulladékot, bioterméket vásárolnának vagy hinnének a globalizációban;
- **ÖNKÉNTES MUNKA:** önkéntes munkát végeznének, művészkednének, vagy jótékony célra adakoznának.
- **CSALÁD:** kevésbé tartják valószínűnek már, hogy a férfiak szedjék a fogamzásgátlót, a szülők meghatározhatnák gyermekük nemét vagy, hogy. legális lenne az azonos neműek házassága.

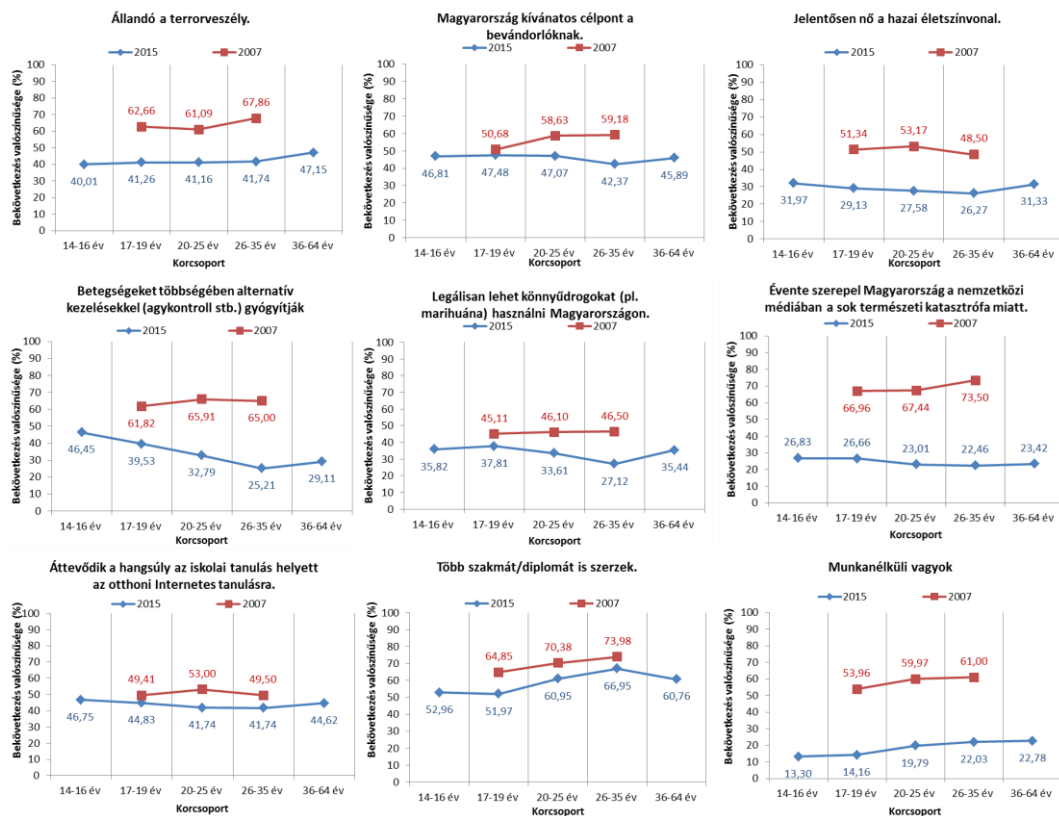

5. ábra. 2007 magasabb elvárásai – személyes állítások

Látnunk kell, hogy míg 2007-ben a szelektív hulladékgyűjtés, a biotermékek fogyasztása és a globalizáció támogatása többé-kevésbé az újdonság erejével hatott, ez 2015-re már megszokottá vált, ami kihatással van az esemény 2025-beli megítélésére is. Szomorúan állapítható meg, hogy az önkéntes munkának vagy a jótékonykodásnak 2015-re csökkent a megbecsültsége, és ez megjelenik a 2025-re szóló alacsonyabb előrejelzési értékben is. Bár egyes európai országokban az azonos neműek házassága az elmúlt 8 évben törvényesen elfogadottá vált, hazánkban ennek ellenkezője figyelhető meg az előrebecslésben. A szokásostól eltérő két kérdésben – a gyermek nemének előre meghatározása és a férfi fogamzásgátlók szedése – a mai fiatalok konzervatívabbak, mint a 8 évvel ezelőtti válaszadók.

Társadalmi jelenségek, értékek és az oktatás tekintetében:

- **BIZTONSÁG:** 2015-ben kevésbé tartják valószínűnek, mint 2007-ben, hogy terrorveszély lenne, Magyarország kívánatos célpontja lenne a bevándorlóknak vagy jelentősen nőne a hazai életszínvonal;
- **TÁRSADALOM:** ma már kevésbé tartják valószínűnek, hogy az alternatív gyógyítás előretörne, legalizálnák a könnyűdrog-használatot, évente kellene számítani egy természeti katasztrófára;
- **OKTATÁS:** kevésbé tartják valószínűnek már, hogy az otthoni tanulás szerepe erősödne, több szakmát tanulnának, vagy, hogy munkanélküliek lennének 2025-ben.

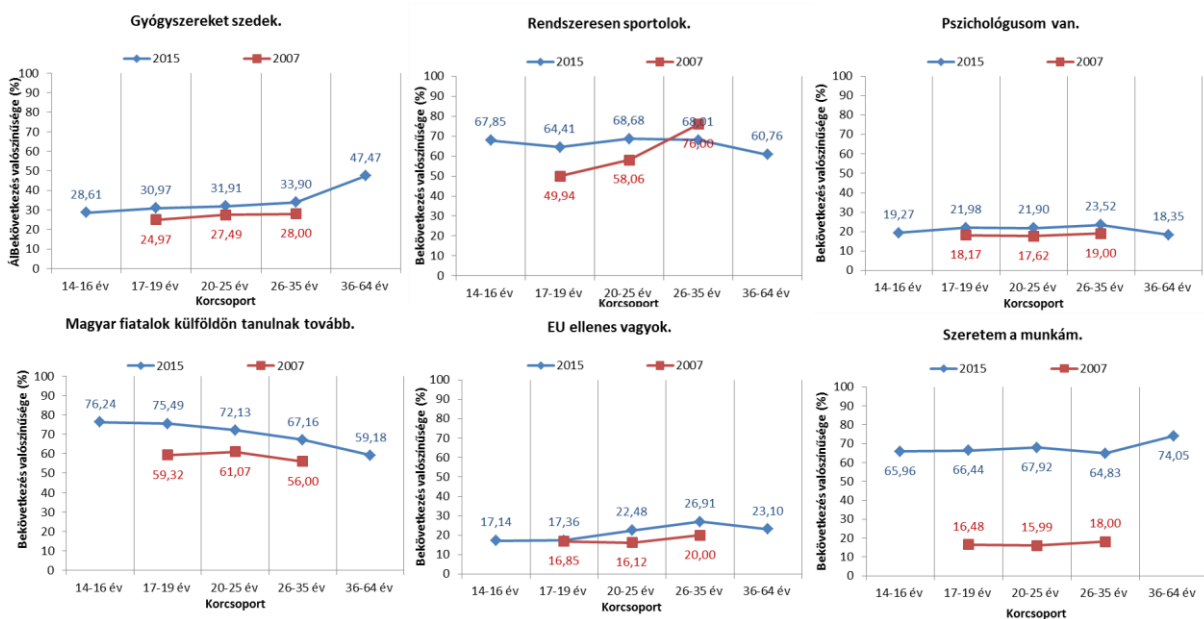
6. ábra. 2007 magasabb elvárásai – társadalmi összefüggések

A kérdőíves megkérdezés – mint írtuk – 2015 első félévében zajlott, amikor sokan még visszafordíthatónak gondolták a bevándorlási hullámot, és nem tartottak terrorveszélytől. Olyannyira, hogy ezt a kérdést 2015-ben optimistábban becsülték 2025-re, mint 2007-ben. Az életszínvonal növekedésének érezhető jelei ellenére a 2007-es megítélés a kedvezőbb a jövőt illetően. Az alternatív gyógyítás előretörésére is 2007-ben voltak bizakodóbbak a válaszadók, mint 2015-ben. A könnyűdrog használatának legalizálását most kevésbé tartják valószínűnek, mint 8 évvel ezelőtt. Míg 2007-ben sokan hittek az otthoni tanulás szerepének erősödésében és a több szakma elsajátításának lehetőségében, ez a pozitív vélemény most kevesebbre jellemző, ami befolyásolja a jövőbeni megítélést is. Pozitív változásnak tekintjük ugyanakkor, hogy a mai generáció kevésbé számol 2025-re munkanélküliséggel, ami talán a jelenlegi társadalmi programok előre mutató hatásával magyarázható.

2015- ben magasabb bekövetkezési valószínűség, mint 2007-ben

Végül azok az állítások következnek, amelyek kapcsán a válaszadók 2025-re vonatkozóan sokkal magasabb bekövetkezési valószínűséget jeleztek előre 2015-ben, mint 2007-ben. A személyes térre vonatkozó kérdések között:

- **EGÉSZSÉG:** valószínűbbnek tartják, hogy gyógyszereket szednek, rendszeresen sportolnak és pszichológushoz járnak;
- **MUNKA:** valószínűbbnek tartják, hogy külföldön tanulnak tovább, EU-ellenesek és szeretik a munkájukat.

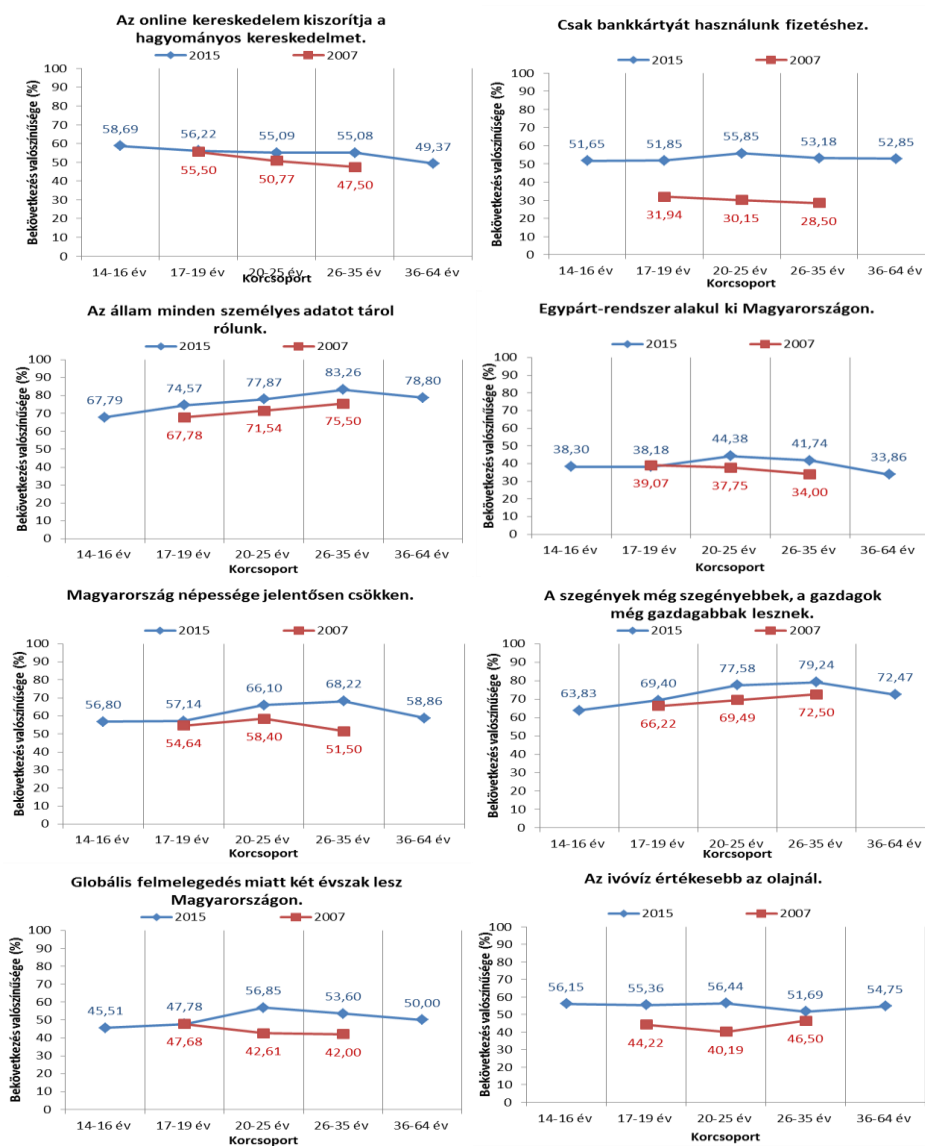
7. ábra. 2015 magasabb elvárásai – személyes tér

Nem feltétlenül pozitív az elmozdulás abban, hogy a válaszadók most valószínűbbnek tartják a gyógyszereszedést és a pszichológushoz járást, mint 8 évvel ezelőtt, ugyanakkor egyértelműen pozitívnak értékelhető a rendszeres sportolás tényének növekedése, ami az előrebecslésben is megnyilvánul. Az elmúlt években felerősödött külföldi tanulás presztizse

felerősítette a 2025-re vonatkozó elképzeléseket és várakozásokat, miközben örömmel állapítható meg, hogy a munka szeretete erősödött.

A társadalmi változók között:

- **KERESKEDELEM:** valószínűbb, hogy az online kereskedelemi kiszorítja a hagyományos kereskedelmet,
- **POLITIKA:** valószínűbb, hogy az állam minden adatot tárol rólunk és hogy egypártrendszer alakul ki,
- **TÁRSADALOM:** valószínűbb, hogy Magyarország népessége jelentősen csökken, és a szegényebbek még szegényebbek lesznek, míg a gazdagok még gazdagabbak,
- **TERMÉSZET:** valószínűbb, hogy két évszak lesz Magyarországon a globális felmelegedés miatt, míg az ivóvíz értékesebb lesz az olajnál.

8. ábra. 2015 magasabb elvárásai – társadalmi változók

Várt esemény következett be azzal, hogy az online kereskedelem kiszorítja a hagyományosat és csak bankkártyával fizetünk, és ez az elvárás az elmúlt időszakban fokozódott. Az internethasználat előretörésével és elterjedésével együtt jár az állam adattároló kapacitásának és óhajának erősödése is, és mindinkább egypártrendszer kialakulásának lehetünk tanúi. Ezek a jelenségek a 2025-beli előrebecslésben is megnyilvánulnak. Kedvezőtlen jelenségként értelmezzük a Máté-effektus erősödésének – a szegények szegényebbek, a gazdagok még gazdagabbak lesznek – 2025-re gyakorolt hatást. Hasonlóan kedvezőtlen jelenségként értékeljük a kétévszakos Magyarország jövőképét és azt, hogy az ivóvíz értékesebb lesz az olajnál, mert nem helyettesíthető termékről van szó.

Összefoglalás és következtetések

A kutatás összehasonlította egy 2007-es és egy 2015-ös, fiatalok körében végzett jövőelvárásokra vonatkozó kutatás eredményeit. Ezek azt mutatják, hogy a jövőre vonatkozó elvárások megváltozhatnak, aminek egyaránt lehet növekvő és csökkenő iránya, amellett, hogy vannak változatlan dolgok, jelenségek. A jövőt érintő elvárásokat több szempont is befolyásolja, egyrészt a kor, hiszen láttuk a vizsgálatból, hogy az elvárások korcsoportonként különböznek, másrészt a környezeti és társadalmi változások, amelyek önmagukban is alakíthatják a fiatalok várakozásait, jövőre vonatkozó elvárásait.

Válaszunk a címben feltett kérdésre – **Mit várnak el a fiatalok a jövőtől?** – az alábbiakban összegezhető.

Fiataljaink, a Z generáció tagjai erős nyaralási-pihenési igényt fogalmaztak meg, közel 80%-uk évente egyszer biztosan szeretne nyaralni. Hűek a barátaikhoz, feltételezik, hogy jelenlegi barátaik 10 év múlva is azok maradnak. Barátaik között szép számmal várhatóak a külföldi barátok, ami azzal is összefügg, hogy közel 80%-ban gondolnak arra, hogy 2025-ben külföldön folytatják tanulmányaikat. A rendszeres sportolás életformává válik, ami szintén jó terep a baráti kapcsolatok kiépítésére és ápolására. Kedvező jelenségnek ítélik, hogy a fiatalok körében is magas értékkel jelenik meg munkájuk szeretete. Tisztában vannak a hazai demográfiai problémákkal és a társadalmon belüli gazdasági differenciák növekedésével. 2025-re több mint 60%-os bekövetkezési valószínűséget gondolnak ez utóbbira. A globális felmelegedés okozta négy évszak két évszakra csökkenése és a víz jelentőségének növekedése is valós problémaként jelenik meg náluk. Támogatják az online kereskedelmet és a bankkártyák kizárólagos használatát. Vannak félelmeik a személyes adataik állam általi tárolása miatt, ugyanakkor nem tartják igen valószínűnek az egypárt-rendszer hazai kialakulását.

Kedvezőnek tartjuk, hogy a fiatalok körében várhatóan nem dűvik majd az alkoholizálás és a dohányzás szeretete, és rendszeres drogfogyasztóvá csak kb. 5%-uk válik (persze, ezt is soknak tartjuk!). 2025-re kb. kétszer annyian fognak stresszelni, mint kövérré válni, és 10% alatt várható azok aránya, akik plasztikai műtéten esnek át. Nem tartjuk kedvezőnek, hogy a gyógyszereszedés 10 év múlva várható bekövetkeztét 2015-ben magasabb arányban jelzik előre, mint 2007-ben, és hogy az egészen fiatalok is gondolnak arra, hogy 2025-ben pszichológusuk lesz.

2015-ben kisebb arányban gondolják azt, mint 2007-ben, hogy 2025-re átteődik a hangsúly az otthoni internetes tanulásra az iskolarendszerű tanulás helyett, és hogy több szakmát/diplomát szereznek. Félnak a munkanélküliségtől is. Hisznek – bár kevésbé, mint 8 évvel ezelőtt – az alternatív gyógy módokban. A terrorveszély és hazánk kívánatos célpont a bevándorolóknak állítás várható bekövetkezési valószínűsége 40-50% közötti. A hazai életszínvonal növekedéséhez 32% alatti valószínűséget társítanak 2025-re. Alig haladja meg az 50%-ot a szelektív hulladékgyűjtésben gondolkodók aránya és a bioterméket is kevésbé preferálják, mint korábban megkérdezett társaik. A jótékony célú adakozás 50%, az önkéntes munkavégzés 40% alá esett 8 év alatt.

Viszonylag kedvező képet festhetünk le fiataljainkról a 2025-ös várakozások fényében. Dolgozni, sportolni és pihenni akarnak, ápolni baráti kapcsolataikat, és előnyben részesítik a külföldi tanulást. Nem gondolnak arra, hogy a hazai társadalom és gazdaság helyzetén javítani ők lennének az elhivatottak, jóllehet tisztában vannak hazánk jelenlegi és várható társadalmi, gazdasági és környezeti problémáival.

Felhasznált irodalom

- Dörnyei Krisztina & Nagy Gábor (2010a): Hazai felsőoktatásban részt vevők vélekedése 2025-ről. In: Nováky Erzsébet (kutatásvezető és alkotó szerk.): **Magyarország 2025. Tanulmánykötet a Magyarország 2025 című akadémiai kutatás alapján.** Vol. 2: 446-470. Gazdasági és Szociális Tanács, Budapest
- Dörnyei Krisztina & Nagy Gábor. (2010b): Hazai középiskolások vélekedése 2025-ről. In: Nováky Erzsébet (kutatásvezető és alkotó szerk.), **Magyarország 2025. Tanulmánykötet a Magyarország 2025 című akadémiai kutatás alapján.** Vol. 2: 423-445. Gazdasági és Szociális Tanács, Budapest
- Nováky Erzsébet (kutatásvezető és alkotó szerk.). 2010. **Magyarország 2025. Tanulmánykötet a Magyarország 2025 című akadémiai kutatás alapján** Gazdasági és Szociális Tanács, Budapest